

**EPISTEMOLOGICAL STUDIES IN PHILOSOPHY,
SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES**

ISSN 2618-1274 (Print), ISSN 2618-1282 (Online)

Journal home page: <https://visnukpfs.dp.ua/index.php/PFS/index>

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

Євгеній Іванович СЛЮСАР

Аспірант кафедри національної безпеки,
публічного управління та адміністрування,
Державний університет
«Житомирська Політехніка»,
вул. Чуднівська, 103, Житомир, 10005, Україна

Yevgeny SLYUSAR

Postgraduate student of the Chair of National
Security, Public Management and Administration,
State University “Zhytomyr Polytechnic”,
103 Chudnivska St., Zhytomyr,
10005, Ukraine

E-mail: Yevgenii_s@ukr.net, ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-9325-9946>

УДК 354:328

**ВОЛОНТЕРСЬКИЙ РУХ В УКРАЇНІ ЯК ЕЛЕМЕНТ СИСТЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ
БЕЗПЕКИ: СУЧАСНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ**

Received 29 October 2024; revised 23 November 2024; accepted 29 November 2024

DOI: 10.15421/342459

Анотація

У статті розглянуто феномен вітчизняного волонтерського руху як важливого елементу системи національної безпеки та стійкості в умовах війни. Окреслено головні напрями волонтерської діяльності та взаємодію волонтерських організацій із органами державної влади.

Акцентовується увага на унікальності українського волонтерства як феномену згуртованості громадянського суспільства та мобілізації ресурсу соціальної активності певних груп населення у відповідь на зовнішню загрозу. Розглянуто особливості періодів становлення і функціонування інституту волонтерства в країні та основні напрями роботи починаючи з 2014 року.

Проаналізовано виклики щодо діяльності волонтерських організацій, головними з яких є нерівномірність розподілу ресурсів, недостатній соціальний захист учасників структур, брак фінансування, вади щодо інтеграції в програми політики національної безпеки.

Ключові слова: волонтерський рух, національна безпека України, гуманітарна допомога, ЗСУ, соціальна активність, національна стійкість.

**VOLUNTEER MOVEMENT IN UKRAINE AS AN ELEMENT OF THE NATIONAL
SECURITY SYSTEM: MODERNITY AND PROSPECTS**

Abstract

The article examines the phenomenon of the domestic volunteer movement as an important element of the system of national security and stability in war conditions. The main directions of volunteer activity and the interaction of volunteer organizations with state authorities are outlined.

The emphasis is on the uniqueness of Ukrainian volunteering as a phenomenon of civil society cohesion and mobilization of the social activity resource of certain population groups in response to an external threat. The features of the periods of formation and functioning of the volunteering institute in the country and the main directions of work since 2014 are considered.

It has been emphasized that the current period of volunteer organizations in the country can be characterized as a creative development of the experience already acquired in 2014-2017 during the anti-terrorist operation in Eastern Ukraine and the development of competencies of its participants in normalizing cooperation between volunteers and the authorities. The process of transforming the volunteer movement into a component of the national security system was facilitated by the adoption by the Verkhovna Rada of Ukraine of the Military Doctrine of Ukraine (2015) and a number of laws. These are the Law of Ukraine “On National Security of Ukraine” (2015), the Law of Ukraine “On Amendments to the Law “On Volunteer Activities” (2015) which stabilized the legal relations of volunteers with the state and contributed to the further reassessment of the role of volunteers in strengthening national security.

It has been also emphasized that the volunteering stage since 2022 has combined the experience of previous years with modern technologies and international support, creating a qualitatively new level of efficiency in providing the needs of society in the conditions of escalating hostilities.

The priority areas of work of volunteer organizations during military operations, starting in 2022, have

been revealed. They include active assistance to units of the Armed Forces of Ukraine that are directly on the "line of fire". Volunteers actively provide the military with the necessary equipment, including ammunition, body armor, helmets, tactical equipment, means of communication and personal protection. As for the population of the "front-line" territories, this work covers a wide range of activities aimed at meeting basic human needs – food, medicine, clothing, household repairs. Volunteers provide internally displaced persons with food, clothing, footwear, medicines, hygiene products, as well as warm things for the winter period, etc.

The challenges to the activities of volunteer organizations have been analyzed, the main of which are the uneven distribution of resources, insufficient social protection of participants in the structures, lack of funding, and shortcomings in integration into national security policy programs.

Keywords: *volunteer movement, national security of Ukraine, humanitarian aid, Armed Forces of Ukraine, social activism, national stability.*

Постановка проблеми.

Три роки війни Росії проти України активізували вимоги до всього суспільства й інститутів держави щодо ефективності роботи суспільно-політичних механізмів і ресурсного забезпечення національної безпеки країни. В умовах війни як особливо небезпечного хронотопу етапу вітчизняної історії у підтриманні складових безпеки на належному рівні особливе місце належить національній стійкості [Купенко, Козинцева, Костенко, Світайло 2022], базовим елементом якої є національна ідентичність та її складові як культура, мова, історія, територія, національно-етнічна толерантність громад і соціальних груп, правова культура тощо. Це почва-маркери що формують дух народу його згуртованість й світоглядні орієнтири.

На сучасному етапі історії України матеріалізація цих маркерів стійкості відбулася в інституті «волонтерства», який перетворився у невід'ємну складову (структурний елемент) системи захисту і безпеки країни. Нарівні з державою «волонтерство» перетворилося у силу що забезпечує підтримку армії та надає різноманітну допомогу постраждалому від війни населенню.

Водночас на фоні сплеску громадської ініціативи існує недостатня координація дій між волонтерами державними інституціями й міської владою. Перш за все, ці вади проявляють себе у відсутності чітких законодавчих рамок діяльності волонтерів, некомпетентності чиновників середньої і низової ланки влади та відсутності інтеграції волонтерського потенціалу у програми національної безпеки, як того вимагає Закон і Стратегія забезпечен-

ня безпеки держави [Закон України 2018; Указ Президента України 2012]. Незважаючи на те що у 2022-2023 роках до цих нормативних документів було внесено доповнення вони ще й досі не виконуються у повному обсягу. Це обумовлює потребу наукового аналізу форм діяльності структур волонтерського руху в системі національної безпеки, а також уточнення проблемних питань нормативно-правового забезпечення їхньої роботи.

Аналіз основних публікацій.

Сучасний спектр праць щодо феномену волонтерського руху в Україні дає підстави, висловити думку, що діяльність цієї інституції громадянського суспільства в умовах екзистенційної загрози для української державності переживає другу хвилю неабиякої уваги з боку суспільства і наукової спільноти. Починаючи з 2014-2017 років набутий досвід роботи структур волонтерів значно вплинув на трансформацію контенту і глибини аналітичних матеріалів. Це безумовно покращило обізнаність суспільства щодо волонтерів й можливостей нового інституту в оперативності захисту людського життя як вищої цінності соціума: будь-то військовий на передовій чи цивільна особа у прифронтовій полосі. Наприклад, дослідження Д.В.Веденеєва та О.В.Турчака акцентують увагу на ризиках, із якими стикаються волонтери в зонах бойових дій, та формах визнання їхньої праці з боку держави і громадськості. І.Климчук досліджує роль волонтерського руху в умовах воєнного стану та його впливу на підтримку обороноздатності країни. Цієї проблематики торкається й дослідники А.Лазарев, Л.Тимошенко, Т.Дракохруста та інші.

О.Панькова та О.Касперович аналізують український волонтерський рух у контексті глобальних викликів та перспектив післявоєнного відновлення, акцентуючи увагу на необхідності інтеграції волонтерських ініціатив у національну стратегію розвитку.

О.Резнік торкається питання залучення громадян країни до волонтерської діяльності, а дослідник Д.Харук наголошує на унікальності української єдності, яка проявляється через діяльність волонтерських організацій.

Дослідниця О.В.Саган на підставі аналізу умов виникнення волонтерського руху в країні надає власний варіант періодизації його становлення й розкриває особливості його діяльності у період 2010-2017 років.

Проте, попри суттєвого внеску дослідників у розкриття діяльності волонтерів, питання інтеграції волонтерського руху у систему національної безпеки під час воєнних дій, удосконалення механізмів підтримки, фінансування та правового захисту волонтерів потребують більш ґрунтовного аналізу й уточнень

Метою дослідження є уточнення ролі і місця волонтерського руху в забезпеченні підтримки підрозділів ЗСУ під час ведення бойових дій та моніторингових зусиль волонтерів стосовно потреб населення прифронтових районів і вимушених переселенців щодо основних предметів життєдіяльності, продовольства, лікарських засобів та необхідності в евакуаційних заходах.

У ході підготовки статі були використані **наступні наукові методи** компаративний, діалектичний та історичний. Це дозволило феномен сучасної хвилі волонтерського руху розглянути в історичній ретроспективі та визначити його найбільш ефективні напрями роботи та проблемні питання, які потребують оперативного вирішення як на рівні урядових так і законотворчих реакцій.

Виклад основного матеріалу.

У новітній історії України про волонтерів у публічному просторі вперше заговорили під час проведення фінальної частини 14-го чемпіонату Європи – UEFA EURO 2012, яка відбулася в Україні та Польщі з 8 червня по 1 липня 2012 року. Масштаб і рівень проведення захо-

ду вимагав від країни-хазяйки людського ресурсу і оперативної реакції на впорядкування потоку подій в містах змагань, характер яких визначав темперамент вболівальників з усієї Європи. Проте, всупереч динаміці турніру, влада України, вболівальники національних клубів, фанати і волонтери зробили все, щоб Україна отримала високу оцінку з боку UEFA за організацію і проведення футбольного турніру. За всіма оцінками і відгуками «тест на зрілість» досить успішно подолали й волонтери.

Як констатує у своєму дисертаційному дослідженні О.Саган «повернення держави до творчого потенціалу громадянського суспільства й волонтерського руху як його складової відбулося у 2014-2017 роках, коли країна опинилася у стані війни на Сході країни. Стратегія національної безпеки України (2015), Доктрина інформаційної безпеки України (2017), Воєнна доктрина України (2015) і Закон України «Про національну безпеку України» (2018) фактично стали документами визнання системних проблем державного і воєнного будівництва протягом тривалого часу і переосмислення стратегії сучасних війн та конфліктів, де успіх вирішують технічна оснащеність збройних сил, компетенції, інформаційні технології, оперативна інформація і стійкість масової свідомості до інформаційних впливів» [Саган 2019].

Авторка звертає увагу на те, що вперше Воєнна доктрина України (2015) не доміри адекватного реагування на виклики та ризики воєнній безпеці, що демонструють «органи державної влади, органи місцевого самоврядування та армія спеціалістів з питань безпеки і оборони» проголошує усунути за рахунок «координації діяльності всіх органів державної влади, органів місцевого самоврядування і громадян та взаємодії і координації діяльності між собою складових сектору безпеки і оборони, державними органами, органами місцевого самоврядування, неурядовими організаціями та об'єднаннями, зокрема волонтерськими, установами [Саган 2019]. Закон України «Про національну безпеку України» (2015) вперше ввів у склад сектору безпеки і оборони (Ст. 12 Закону) громадян та громадські об'єднання,

які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки. Сьогодні – це четверта складова сектору безпеки і оборони. Стаття 10 Закону – «Громадський контроль» – гарантує громадським об'єднанням, які зареєстровані у встановленому законом порядку можливість участі у вирішенні питань безпеки і оборони [Закон 2018]. У Законі також констатується, що інститути громадянського суспільства можуть бути залучені для підготовки проектів різних документів державного і муніципального рівня, які віднесено до сектору безпеки і цивільного захисту [Закон 2018]. Протягом 4-х років ці повноваження структур громадянського суспільства у Розділі 3 Закону було уточнено і розширено, що фактично віддзеркалило вимоги нашого сьогодення. Про це свідчать зміни, які були внесені у Закон в 2022-2023 роках.

Сучасний час діяльності волонтерських організацій в країні можна охаризувати як творче освоєння вже набутого досвіду у 2014-2017 роках під час антитерористичної операції на Сході України та нарощування компетенцій його учасниками у унормуванні співпраці волонтерів з владою.

У контексті такої постановки питання доречним буде нагадати про прийняття 5 березня 2015 року Верховною Радою України Закону «Про зміни до Закону «Про волонтерську діяльність», що стабілізувало правовідносини волонтерів з державою і, як бачимо, сприяло у подальшому переоцінці ролі волонтерів у державних справах [Закон 2015].

Закон «Про волонтерську діяльність» визначив статус волонтерів, їхні права та обов'язки, що дозволило чітко регламентувати їхню роботу. Документ передбачає правові гарантії захисту волонтерів, забезпечує механізми для уникнення зловживань у цій сфері та сприяє формуванню високих стандартів етичної поведінки. Важливим аспектом стало створення умов для організації волонтерської діяльності: спрощення реєстрації волонтерських і благодійних організацій, що дозволяє швидко залучати нові ініціативи до вирішення нагальних проблем.

Закон «Про волонтерську діяльність» та зміни до Податкового кодексу створило ста-

більну правову основу для діяльності волонтерів і благодійних організацій, а також сприяло збільшенню довіри суспільства до їхньої роботи. Наприклад, як констатує Д.Харук зміни до Податкового кодексу України забезпечили податкові пільги для волонтерських організацій і фондів, що значно спростило їхню роботу. Зокрема, було скасовано або значно знижено мита на ввезення гуманітарної допомоги, ліків, медичного обладнання, військової амуніції та інших товарів першої необхідності для постраждалих. Також було впроваджено спрощену систему звітності, що зменшило адміністративне навантаження на організації [Харук 2023].

Важливим кроком стало і забезпечення прозорості фінансових потоків. Уряд створив законодавчі умови для моніторингу використання коштів, що залучаються волонтерськими фондами. Ці зміни сприяли уникненню шахрайства та підвищенню довіри як громадян України, так і міжнародних партнерів. Законодавчо визначені вимоги до звітності про витрати допомогли підвищити відповідальність благодійних організацій перед донорами.

Для полегшення роботи волонтерських організацій уряд спростив процедури реєстрації благодійних фондів і громадських об'єднань. Це включає скасування бюрократичних бар'єрів, а також запровадження спрощеної системи звітності. Зменшення податкового навантаження для благодійних організацій і надання податкових пільг на гуманітарну допомогу створили сприятливі умови для залучення ресурсів. Також скасовано мито на ввезення товарів для армії та переселенців і впроваджено пільгові умови для імпорту медичного обладнання.

Важливим напрямом стала і цифровізація процесів координації між волонтерами та державними установами. Державні онлайн-платформи, такі як «є-Допомога», забезпечують швидкий і прозорий розподіл допомоги. Волонтерські організації отримали змогу подавати заявки на ресурси або звітувати про їх використання через ці платформи, що підвищило рівень довіри на національному та міжнародному рівнях [Харук 2023].

У контексті ризиків феномена війни осо-

бливу увагу було приділено питанням соціального захисту волонтерів. Законодавство передбачило страхування життя і здоров'я волонтерів, які працюють у зонах підвищеної небезпеки. Також було розширено можливості для волонтерів брати участь у державних програмах підтримки.

Стимулюванню волонтерського руху сприяло впровадження й цифрових інструментів. Зокрема, йдеться про створення онлайн-платформи для реєстрації волонтерів, розподілу гуманітарної допомоги та моніторингу її доставки. Ці рішення дозволили оптимізувати процеси надання допомоги та забезпечити оперативну координацію зусиль державних структур, міжнародних партнерів та волонтерських організацій [Харук 2023].

У розвиток Закону «Про волонтерську діяльність» у 2017 році була заснована Українська Волонтерська Служба головним завданням якої стало сприяння розвитку культури взаємодопомоги та підтримки волонтерів у реалізації численних ініціатив та проєктів [Волонтерська організація 2023].

Зразком співпраці з волонтерами у цей час можна вважати Міністерство оборони України, яке у 2016 році створило Раду волонтерських організацій, яка повинна забезпечувати участь волонтерів у плануванні та реалізації програм підтримки військових потреб. Слід зазначити, що це «ТЕ ВАЖЛИВЕ» (програми підтримки військових потреб) що так не вистачає іншим міністерствам і відомствам, які безпосередньо задіяні у сферу безпеки.

Підсумком зусиль сторін процесу, тобто, держави, громадянського суспільства і волонтерів стало зростання кількості волонтерських організацій і самих волонтерів. Так за підрахунками Д.Арахамія у 2015 році кількість людей, які систематично займалися волонтерством склала 14,5 тисяч людей, а кількість організацій сягнула понад 2,5 тисяч. За даними опитування, проведеного в вересні 2014 фондом «Демократичні ініціативи» спільно з КМІС, кошти на рахунки армії переказувала майже 30% жителів України, а ще 25% передавала допомогу через волонтерські організації.

З точки зору характеру допомоги силовим

і безпековим структурам, яку здійснювали волонтери у 2014-2018 роках, структури, які були задіяні у цій справі можна чітко поділити на дві великі групи:

1) організації, які надавали допомогу Збройним Силам України і

2) організації, які вступили у кібер-інформаційно-психологічне протиборство з ворожим контентом в Internet просторі.

Основними напрямками роботи першої групи волонтерів стало:

- збір і доставка в зону АТО різноманітних ресурсів (харчі, ліки, одяг, амуніція, автотранспорт, військові прилади), ремонт та вдосконалення техніки тощо;

- медична допомога постраждалим від бойових дій, оснащення шпиталів та лікарень;

- допомога переселенцям із Криму та зони АТО (юридична, психологічна та гуманітарна допомога);

- пошук зниклих безвісти та робота з визволення полонених [259].

До найвідоміших та найпотужніших організацій допомоги військовим у цей період належали «Народний проєкт», «Народний тил», «Повернись живим», «Крила Фенікса», «Армія SOS», «Combat-UA», Волонтерська група Романа Доніка тощо [Саган 2019].

У цілому перша хвиля волонтерської діяльності включала підтримку добровольчих батальйонів, забезпечення Збройних Сил України, допомогу переселенцям та жителям окупованих територій. Як констатують експерти це стало відповіддю на нестачу державних ресурсів для задоволення базових потреб армії і населення під час кризи в країні [Лазарева, Тимошенко, Дракохруст 2022].

Період першої хвилі волонтерства засвідчив і накопичення певних проблем як у діяльності самих волонтерських структур, так і у відносинах держави з волонтерами як особливої категорії представників громадянського сектору. Як свідчать експертні думки вони зводяться до наступного.

По-перше, це проблема правової захищеності волонтерів, особливо тих, хто працює у зоні бойових дій. Питання страхування, соціального захисту та юридичної підтримки волонтерів, які зазнають фізичних або мораль-

них втрат під час виконання своїх обов'язків, вимагає додаткового законодавчого врегулювання.

По-друге, це є нерівномірний розподіл гуманітарної допомоги. Нестача координації між волонтерськими організаціями, державними структурами та міжнародними партнерами часто призводить до ситуацій, коли одні регіони отримують надлишок ресурсів, тоді як інші залишаються без критично важливої підтримки. Для вирішення цього питання необхідно створити єдині інформаційно-комунікаційні платформи, які дозволять відстежувати потреби та розподіл допомоги в реальному часі [Панькова, Касперович 2022].

По-третє, це питання фінансування. Волонтерські організації часто залежать від пожертв громадян та благодійних фондів, що створює нестабільність у довгостроковій перспективі. Необхідно розширювати джерела фінансування, зокрема через залучення міжнародної допомоги, грантів та спонсорських програм. Держава може стимулювати ці процеси шляхом створення умов для залучення іноземних інвестицій у гуманітарну сферу, надання податкових пільг для благодійників та підтримки нових проектів.

В-четвертих, – це проблема покращення логістики. Складні умови воєнного часу ставлять виклики перед волонтерами, які займаються доставкою допомоги на передову або в небезпечні райони. Необхідно створити ефективніші механізми транспортування та безпечної доставки ресурсів, використовуючи сучасні технології для моніторингу та координації цих процесів [Панькова, Касперович 2022].

В-п'ятих, це проблема розвитку партнерства з міжнародними організаціями. Україна вже отримує значну підтримку від іноземних партнерів, але необхідно активізувати співпрацю в напрямі створення спільних проектів, які б поєднували досвід українських волонтерів із міжнародними стандартами гуманітарної допомоги. Це дозволить не лише підвищити якість допомоги, але й забезпечити довгострокову підтримку у відбудові країни після війни.

В-шостих, це проблема забезпечення осо-

бистої безпеки волонтерів. Робота в умовах бойових дій створює високі ризики для життя і здоров'я волонтерів. Держава повинна розробити та впровадити системи захисту для тих, хто працює в небезпечних регіонах, включаючи спеціальне страхування, навчання з безпеки та механізми екстреної евакуації [Панькова, Касперович 2022].

Вторгнення Росії у лютому 2022 року спричинило другу хвилю активізації волонтерського руху. Уроки, отримані громадянським суспільством під час першого етапу україно-російського конфлікту сприяли засвоєнню навиків швидких оперативних рішень і зменшенню ризиків хаосу в управлінській ланці. Це дозволило швидко організувати допомогу, яка охоплювала питання військових потреб, гуманітарні ініціативи та координацію дій на всіх рівнях – від місцевих громад до загальнонаціонального масштабу. Новий етап волонтерства поєднав досвід попередніх років із сучасними технологіями та міжнародною підтримкою, створивши якісно новий рівень ефективності у забезпеченні потреб суспільства в умовах ескалації бойових дій [Лазарева, Тимошенко, Дракохруст. 2024].

Особливістю сучасного етапу діяльності волонтерського руху (починаючи з 2022 року) стала активна допомога підрозділам ЗСУ, які знаходяться безпосередньо на «лінії вогню». Волонтери активно забезпечують військових необхідним обладнанням, включаючи амуніцію, бронежилети, каски, тактичне спорядження, засоби зв'язку та індивідуального захисту. Значна увага приділяється забезпеченню передової сучасною технікою, включаючи дрони, тепловізори, рації, генератори та інше високотехнологічне обладнання, яке допомагає підвищувати ефективність виконання завдань військовими [Климчук 2023].

Волонтери також беруть активну участь у ремонті та модернізації військової техніки, що включає відновлення бойових машин, транспортних засобів і окремих систем озброєння і техніки, організують логістичні маршрути для оперативної доставки спорядження і пального та сприяють налагодженню постачання на передові позиції різноманітних вантажів військового характеру.

Важливим завданням для волонтерів стало забезпечення військових шпиталів і медичних установ, які обслуговують поранених бійців. Волонтерські структури постачають медичне обладнання, засоби кровоспинення, перев'язувальні матеріали, препарати крові, медикаменти. Не залишається осторонь і питання сучасного протезування для тих, хто зазнав важких поранень. Крім того, надається підтримка сім'ям загиблих та поранених військових, включаючи гуманітарну допомогу, психологічну підтримку та юридичні консультації [Климчук 2023].

Така активність волонтерських організацій, з одного боку, покращує матеріально-технічне забезпечення армії, а з другого, формує моральну підтримку військових, демонструючи солідарність суспільства з армією.

Серед організацій, які активно допомагають Збройним Силам України, вирізняється фонд «Повернись живим», який спеціалізується на постачанні технічного обладнання, зокрема тепловізорів, рацій та дронів, забезпечуючи військових найнеобхіднішим з 2014 року [Благодійний фонд 2024]. Фонд Сергія Притули здійснює закупівлі військової техніки, амуніції та надання гуманітарної допомоги, демонструючи прозорість і високий рівень організації [Благодійний фонд Сергія Притули 2024]. Організація «Армія SOS» спрямовує свої зусилля на створення безпілотників, ремонт техніки та надання сучасних планшетів для артилеристів, роблячи вагомий внесок у обороноздатність країни.

Сучасна галерея вітчизняного волонтерства знає і Армена Нікогосяна, нейрохірурга, відомого як «ангел війни», який, ризикуючи власним життям, надає медичну допомогу пораненим у зоні бойових дій. Його відданість справі і таких лікарів як він є прикладом героїзму й визначальним фактором національної стійкості та згуртованості в умовах війни [«Янгол війни» 2024].

Гуманітарна підтримка, яку надають волонтери є життєвоважливим аспектом безпеки особистості в екстремальних умовах і подолання наслідків війни. Вона охоплює широкий спектр діяльності, спрямованої на задоволення базових потреб громадян, які

постраждали внаслідок збройного конфлікту. Волонтери забезпечують внутрішньо-переміщених осіб продуктами харчування, одягом, взуттям, медикаментами, засобами гігієни, а також теплими речами для зимового періоду. Особливої уваги потребує забезпечення житлом: тимчасові притулки, модульні містечка та орендовані помешкання стають безпечним прихистком для тисяч сімей.

Окремим напрямом діяльності волонтерів є евакуація людей із зон активних бойових дій та тимчасово окупованих територій. Багатогранність цієї роботи включає: 1) супровід людей під час евакуації та забезпечення реєстрації; 2) створення центрів допомоги, які надають харчування, медичну та психологічну підтримку; 3) підтримку мешканців, які залишаються у прифронтових або звільнених від окупації регіонах (волонтери доставляють продукти, ліки, будівельні матеріали для відновлення пошкоджених будинків та інфраструктури); 4) надання юридичної та інформаційної допомоги постраждалим громадянам. (консультації щодо отримання соціальних виплат, відновлення документів, реєстрації внутрішньо переміщених осіб і розшуку зниклих безвісти); 5) надання психологічної допомоги людям які пережили втрату рідних та близьких, або зазнали травматичного досвіду війни [Резнік 2024]; 6) проведення інформаційних кампаній, які спрямовані на роз'яснення актуальної ситуації та підвищення рівня обізнаності громадян про події на фронті та в тилу [Веденеев, Турчак 2018].

Сьогодні переселенці складають особливу соціальну групу - внутрішньо переміщені особи. Міністерство соціальної політики у відповіді на запит Громадянської мережі ОПОРА повідомило, що станом на 9 червня 2023 року на обліку внутрішньо переміщених осіб в Україні перебуває 4 871 807 людей, із яких 60% – жінки, а 40% – чоловіки [Повернення додому 2023].

Особливості життя країни і суспільства в умовах війни змусило уряд країни переоцінити ефективність діяльності волонтерських організацій і розпочати більш широкий діалог з громадським суспільством взагалі й волонтерськими структурами, зокрема. Йдеться про

ініціативу Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції Держаної цільової програми з розвитку волонтерської діяльності в Україні на період до 2030 року». У період 13-27 листопада 2024 року Прем'єр-міністр України Д.Шмигаль запропонував суспільству і представникам громадянського суспільства висловити свої думки з даної проблематики виходячи з набутого потенціалу і неабиякого вкладу цих складових у стан національної безпеки. З звернення Прем'єр-міністра видно, що у перший рік війни (2022р.) 59% українців долучилися до волонтерської діяльності на користь ЗСУ, внутрішньо переміщених осіб та інших громадян, постраждалих внаслідок війни. Це на його думку є колосальним потенціалом здійснення волонтерської діяльності. Загалом у продовж 2022 року 74% українців долучилися до волонтерської діяльності. У 2023 році цей показник склав 37% українців, у 2024 році – 27%. Тому, на його думку, волонтерська діяльність потребує розвитку [Концепція 2024]. Метою програми є всебічна підтримка поширення волонтерського руху як на державному рівні, так і на рівні територіальних громад, забезпечення сталого розвитку, формування ефективної державної політики у сфері волонтерської діяльності.

На думку Прем'єр-міністра України Д.Шмигала однією з проблем розвитку волонтерства в Україні, що потребують негайного розв'язання, є низькій рівень інституційної спроможності організацій та установ, що залучають до своєї діяльності волонтерів є відсутність ефективного менеджменту таких організацій.

Перелічує Прем'єр-міністр і низку негативних чинників. До них він відносить відсутність інструментів координації діяльності суб'єктів відносин; недостатній рівень необхідних знань і навичок посадових осіб державних органів та органів місцевого самоврядування; відсутність практики сталого партнерства тощо.

Додаткових проблем у розвиток волонтерського руху, на його думку, додають проблеми пов'язані з небезпекою для життя та здоров'я волонтерів під час здійснення своєї діяльності, недостатній рівень соціального захисту.

Реалізація Державної програми вважає Прем'єр-міністр дасть змогу забезпечити сталий розвиток волонтерської діяльності в Україні, а також підтримувати громадянську активність в цій сфері.

Такий сигнал від влади до суспільства означає, що волонтерський рух як феномен соціальної активності громадян країни відбувся організаційно, політично і соціально. Інтеграція волонтерського руху у систему державної безпеки надала системі більшої стійкості у чи найголовнішій складовій безпеки – людському вимірі, який є хранителем духу, фундаментом віри і перемоги. Участь громадян у волонтерських ініціативах сприяє формуванню почуття єдності та відповідальності за майбутнє країни. Така взаємодія створює основу для ефективного подолання безпекових викликів, забезпечуючи координацію дій влади і суспільства у вирішенні найважливіших поточних проблем.

Висновки.

1. Волонтерський рух в Україні в умовах війни набув надзвичайно важливого значення, виступаючи одним із основних елементів системи забезпечення національної безпеки та соціальної стійкості. Волонтери активно підтримують Збройні Сили України і допомагають цивільному населенню, постраждалому від війни.

2. Завдяки високому рівню самоорганізації і гнучкості волонтерський рух швидко адаптувався до викликів воєнного часу, а самі волонтерські організації стали ефективними посередниками між громадянським суспільством і державою. Інтеграція волонтерів у систему державної безпеки, запровадження механізмів співпраці з урядом і законодавче забезпечення їхньої діяльності сприяли підвищенню ефективності та прозорості волонтерських ініціатив.

3. Для подальшого розвитку волонтерського руху в країні необхідно удосконалювати механізми співпраці з державою, запроваджувати єдині цифрові платформи для координації діяльності, забезпечувати довгострокове фінансування та розширювати партнерство з волонтерськими організаціями в реалізації різноманітних програм національного, регіонального і місцевого рівнів.

Бібліографічні посилання

- «Янгол війни» – медик-волонтер Армен Нікогосян врятував життя сотням захисників України. (2014). URL: <http://surl.li/hjtkbr>
- Благодійний фонд «Повернись живим» - допомога ЗСУ. (2024). URL: <https://savelife.in.ua/>
- Благодійний фонд Сергія Притули. (2024). URL: <https://prytulafoundation.org/>
- Веденєєв, Д.В., Турчак, О.В. (2018). Волонтерський рух в Україні в ході російсько-української війни: ризики праці та форми державного і громадського визнання. *Військово-науковий вісник*, 30, 206-216. URL: <http://vov.asv.gov.ua/article/view/153726>
- Волонтерська організація «Армія SOS». (2024). URL: <https://armysos.com.ua/uk/>
- Закон України «Про волонтерську діяльність», 2011, №42, ст.435. (2011). *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text>
- Закон України «Про національну безпеку України» від 16 липня 2024 року N 3858-IX. (2024). *Liga 360*. URL: <http://surl.li/rgpvvo>
- Закон України «Про національну безпеку України». 21 червня 2018 року N 2469-VIII. (2018). *Liga 360*. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T182469.html
- Климчук, І. (2023). Роль волонтерського руху в умовах воєнного стану, у: *Українське військо: сучасність та історична ретроспектива: Збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції*. К.: НУОУ, 134-135. URL: <https://nuou.org.ua/assets/documents/zbi-3-npc-23-04.pdf>
- Купенко, О.В., Козинцева, Т.О., Костенко, А.М., Світайло, Н.Д. (2022). Обґрунтування інтеграційної рамки для інтердисциплінарного дослідження поняття «соціальна стійкість людини в громаді». *Epistemological studies in philosophy, social and political sciences*, 5(2), 3-12. <https://doi.org/10.15421/342215>
- Лазарева, А., Тимошенко, Л., Дракохруст, Т. (2024). Волонтерський рух у безпековій політиці України: воєнні дії та роль. *Наукові інновації та передові технології. Серія «Управління та адміністрування», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Психологія», Серія «Педагогіка»*, 2(30), 671-685. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-2\(30\)-671-685](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-2(30)-671-685)
- Панькова, О., Касперович, О. (2022). Український волонтерський рух в умовах збройної російської агресії в контексті національних та глобальних викликів і можливостей післявоєнного відновлення країни. *Журнал європейської економіки*, 21(3(82)), 277-294. URL: <https://jeej.wunu.edu.ua/index.php/ukjee/article/download/1605/1605>
- Повернення додому мільйонів громадян України вимагатиме значних зусиль від української влади і держав-партнерів. (2024). *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3732355-kilkist-ukrainciv-ta-ih-migracia-za-kordon-cerez-vijnu.html>
- Про схвалення Концепції Держаної цільової програми з розвитку волонтерської діяльності в Україні на період до 2030 року. (2024). *Міністерство соціальної політики України*. URL: <https://www.msp.gov.ua/projects/922/>
- Резнік, О. (2023). Залученість українців до волонтерської діяльності під час повномасштабної війни. *Фонд «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва*. URL: <https://dif.org.ua/article/oleksandr-reznik-zaluchenist-ukraintsiv-do-volonterskoi-diyalnosti-pid-chas-povnomasshtabnoi-viyuni>
- Саган, О.В. (2019). *Протидія медіа-інформаційному тероризму як питання національної безпеки України*. Дисерт. канд. політ. наук НІСД (21.01.01 – основи національної безпеки держави (політичні науки). Київ.
- Указ Президента України №56/2022 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 грудня 2021 року «Про Стратегію забезпечення державної безпеки». (2022). *Офіційне інтернет-представництво Президент України | Володимир Зеленський*. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/562022-41377>
- Харук, Д. (2023). Феномен української єдності роль волонтерських організацій у протидії військовій агресії російської федерації, у: *Українське військо: сучасність та історична ретроспектива: Збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції*. К.: НУОУ, 121. URL: <https://nuou.org.ua/assets/documents/zbi-3-npc-23-04.pdf>

References

- «Ianhol viiny» – medyk-volonter Armen Nikohosian vriatuvav zhyttia sotniam zakhysnykiv Ukrainy [“Angel of War” – volunteer medic Armen Nikoghosyan saved the lives of hundreds of defenders of Ukraine]. (2014). URL: <http://surl.li/hjtkbr> (in Ukrainian)
- Blahodiinyi fond «Povernys zhyvym» – dopomoha ZSU [Charitable Foundation “Return Alive” – help of the Armed Forces of Ukraine]. (2024). URL: <https://savelife.in.ua/> (in Ukrainian)
- Blahodiinyi fond Serhiia Prytuly [Serhiy Prytula Foundation]. (2024). URL: <https://prytulafoundation.org/> (in Ukrainian)
- Kharuk, D. (2023). *Fenomen ukrainskoi yednosti rol Jvolonterskykh orhanizatsii u protydii viiskovii ahresii rosiiskoi federatsii* [The phenomenon of Ukrainian unity, the role of volunteer organizations in countering the military aggression of the Russian Federation], in: *Ukrainske viisko: suchasnist ta istorychna retrospektyva: Zbirnyk materialiv III Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii*. K.: NUOU, 121. URL: <https://nuou.org.ua/assets/documents/zbi-3-npc-23-04.pdf> (in Ukrainian)
- Klymchuk, I. (2023). *Rol volonterskoho rukhu v umovakh voiennoho stanu* [The role of the volunteer movement in the context of martial law], in: *Ukrainske viisko: suchasnist ta istorychna retrospektyva: Zbirnyk materialiv III Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii*. K.: NUOU, 134-135. URL: <https://nuou.org.ua/assets/documents/zbi-3-npc-23-04.pdf> (in Ukrainian)
- Kupenko, O.V., Kozyntseva, T.O., Kostenko, A.M., Svitailo, N.D. (2022). Obgruntuvannia intehratsiinoi ramky dlia interdystyplinarnoho doslidzhennia poniattia «sotsialna stiikist liudyny v hromadi» [Substantiation of the integration framework for interdisciplinary research of the concept of “social stability of a person in a community”]. *Epistemological studies in philosophy, social and political sciences*, 5(2), 3-12. <https://doi.org/10.15421/342215> (in Ukrainian)
- Lazarieva, A., Tymoshenko, L., Drakokhrust, T. (2024). Volonterskyi rukh u bezpekovii politytsi Ukrainy: voieni dii ta rol [Volunteer movement in the security policy of Ukraine: military actions and role]. *Naukovi innovatsii ta peredovi tekhnologii. Serii «Upravlinnia ta administruvannia», Serii «Pravo», Serii «Ekonomika», Serii «Psykhologhii», Serii «Pedahohika»*, 2(30), 671-685. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-2\(30\)-671-685](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-2(30)-671-685) (in Ukrainian)
- Pankova, O., Kasperovych, O. (2022). Ukrainskyi volonterskyi rukh v umovakh zbroinoi rosiiskoi ahresii v konteksti natsionalnykh ta hlobalnykh vyklykiv i mozhlyvostei pisliavoiennoho vidnovlennia krainy [Ukrainian volunteer movement in the context of armed Russian aggression in the context of national and global challenges and opportunities for post-war reconstruction of the country]. *Zhurnal yevropeiskoi ekonomiky*, 21(3(82)), 277-294. URL: <https://jeej.wunu.edu.ua/index.php/ukjee/article/download/1605/1605> (in Ukrainian)
- Povernennia dodomu milioniv hromadian Ukrainy vymahatyme znachnykh zusyil vid ukrainskoi vlady i derzhav-partneriv [The return home of millions of Ukrainian citizens will require significant efforts from the Ukrainian authorities and partner states]. (2024). *Ukrinform*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3732355-kilkist-ukrainciv-ta-ih-migracia-za-kordon-cerez-vijnu.html> (in Ukrainian)
- Pro skhvalennia Kontseptsii Derzhanoi tsilovoi prohramy z rozvytku volonterskoi diialnosti v Ukraini na period do 2030 roku [On approval of the Concept of the State Target Program for the Development of Volunteer Activities in Ukraine for the Period Until 2030]. (2024). Ministerstvo sotsialnoi polityky Ukrainy. URL: <https://www.msp.gov.ua/projects/922/> (in Ukrainian)
- Reznik, O. (2023). Zaluchenist ukraintsiv do volonterskoi diialnosti pid chas povnomashtabnoi viiny [Involvement of Ukrainians in volunteer activities during a full-scale war]. *Fond «Demokratychni initsiatyvy» im. Ilka Kucheriva*. URL: <http://surl.li/zygipk> (in Ukrainian)
- Sahan, O.V. (2019). *Protydiia media-informatsiinomu teroryzmu yak pytannia natsionalnoi bezpeky Ukrainy* [Counteracting media and information terrorism as a matter of national security of Ukraine]. Dysert. kand. polit. nauk NISD (21.01.01 – osnovy natsionalnoi bezpeky derzhavy (politychni nauky). Kyiv. (in Ukrainian)
- Ukaz Prezidenta Ukrainy №56/2022 Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 30 hrudnia 2021 roku «Pro Stratehiiu zabezpechennia derzhavnoi bezpeky» [Decree of the President of Ukraine]. (2022). *Ofitsiine internet-predstavnytstvo Prezydent Ukrainy | Volodymyr Zelenskyi*. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/562022-41377> (in Ukrainian)

- Viedenieiev, D.V., Turchak, O.V. (2018). Volonterskyi rukh v Ukraini v khodi rosiisko-ukrainskoi viiny: ryzyky pratsi ta formy derzhavnogo i hromadskoho vyznannia [Volunteer movement in Ukraine during the Russian-Ukrainian war: labor risks and forms of state and public recognition]. *Viiskovo-naukovyi visnyk*, 30, 206-216. URL: <http://vny.asv.gov.ua/article/view/153726> (in Ukrainian)
- Volonterska orhanizatsiia «Armiia SOS»* [Volunteer organization “Army SOS”]. (2024). URL: <https://armysos.com.ua/uk/> (in Ukrainian)
- Zakon Ukrainy «Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy» vid 16 lypnia 2024 roku N 3858-IX [Law of Ukraine “On National Security of Ukraine”]. (2024). *Liga 360*. URL: <http://surl.li/rgpvvo> (in Ukrainian)
- Zakon Ukrainy «Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy». 21 chervnia 2018 roku N 2469-VIII [Law of Ukraine “On National Security of Ukraine”]. (2018). *Liga 360*. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T182469.html (in Ukrainian)
- Zakon Ukrainy «Pro volontersku diialnist», 2011, №42, st.435 [Law of Ukraine “On Volunteer Activities”]. (2011). Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text> (in Ukrainian)